

Nazilerin İktidara Gelmeleri ve

İstanbul'da Nazilere Karşı Boykot Girişimi

RIFAT N. BALI

Almanya'da 5 Mart 1933 tarihinde yapılan seçimler sonucunda Adolf Hitler ve Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP) iktidara geldi. Hitler ve yandaşları iktidara geldikten çok kısa bir süre sonra Lehistan'da ve Almanya'da Yahudilere karşı şiddetli bir antisemit kampanya başlattılar. Lehistan'ın Silezya bölgesinde Yahudilere saldırıldı, Yahudilere ait mağazalar yağmalandı, olaylarda ölen ve yaralananlar oldu. Aynı olaylar Almanya'da da meydana geldi.¹ NSDAP, iktidara geldikten sonra, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Almanya dışındaki ülkelerde de teşkilatlanmaya başladı. İstanbul'da yaşayan Alman uyruklular arasında Hitler taraftarı olanların "Türkiye Nazileri" adında bir cemiyet kurmak için ilgili makamlara müracaat ettikleri, 1919 yılında Robert Kolej'de fen öğretmenliği, daha sonra Anadolu'da yol mühendisliği yapmış olup, bir şirkette çalışmakta olan Franz Riener adında bir mühendisin bu cemiyetin başına getirildiği haberi basında yer aldı. Kendisiyle görüşülen Riener, Nasyonal Sosyalistlerin genel karargâhı olan Münih'teki Kara Ev'in² Türkiye temsilcisi oldu-

ğunu, Hitler hareketinin devrimci bir hareketten başka bir şey olmadığını söyledikten sonra şöyle konuştu:

"Alman milleti büyük bir haksızlığı tamir etmek için elinde bulunan bütün vasıtalarından istifade edecektir.

Musevi aleyhtarlığı meselesine gelince; Almanya'da Musevi aleyhtarlığı diye bir şey yoktur. Yalnız komünist aleyhtarlığı vardır. Bilmem neden, Almanya'da komünistlikten dolayı tevkif edilenlerin çoğu Musevidir. Esasen diğer memleketlerdeki komünist propagandacıların da ekseriyetini Museviler teşkil ediyor. İşte Musevi aleyhtarlığı diye ortaya atılan haberler hep bundan çıkıyor."³

Almanya'da başlayan antisemit hareket üzerine basın, İstanbul Yahudilerinin görüşlerine başvurdu. Dış doktoru Jak Haron "Türkiye Musevileri her şeyden evvel Türk vatandaşlarıdır. Fakat Almanya'daki Musevi aleyhtarlığı karşısında teessür ve infial duyduğumu niçin saklıyayım? Bence Alman Musevileri lüzumsuz bir iğbirâr neticesi rahatsız ediliyorlar" cevabını verdi. Baytar Jak Saranga ise "Ben Türkiye'de yaşıyorum, Türk'üm. Bununla beraber Almanya'daki Musevi aleyhtarlığı için ciddi

hiç bir sebep görmüyorum. Bu hareket hiç doğru değildir" dedi. Aşkenaz cemaati hahambaşısı ve Musevi Lisesi müdürü David Markus ise "Almanya'daki Musevilere karşı yapılan aleyhtarlık tabii çok fenadır. Buna niçin lüzum görülmüştür? Bir türlü anlamıyorum" cevabını verdi. Almanya'daki bu gelişmeler üzerine Almanya ile ticari ilişkileri olan İstanbullu bazı Yahudi tüccarlar Alman firmaları ile olan ilişkilerini kestiler. Ayrıca bazı Alman firmaları da kendilerini Türkiye'de temsil eden Yahudi tüccarlarla olan anlaşmalarını feshettiler.⁴

Almanya'da Yahudilere Karşı Boykot Kararı

Naziler iktidara geldikten bir süre sonra 1 Nisan 1933 gününden itibaren Almanya'da Yahudilere ait müesseselerin boykot edilmesine karar verdiler. 1 Nisan 1933 Pazar günü Nazi üniformalı parti mensupları Yahudilere ait işyerleri önünde nöbet tuttular. Bu işyerlerine girmek isteyen müşterilere saldırıldı, mağazaların vitrinlerine antisemit sloganlar yazıldı. Bu resmî Alman politikası Almanya'ya komşu olan ülkelerdeki

antisemit çevreleri de kıskırttı. Polonya'da Nazi örneğini taklit eden aktif bir boykot hareketi görüldü. Almanya'nın siyasi ve toplumsal atmosferini hâkimiyet altına almış olan antisemit hava ve Nazilerin Alman Yahudilerine ait müesseseleri boykot etmeyi kararlaştırmaları üzerine Amerika ve Avrupa'daki Yahudiler Almanlara karşı gösterilerde bulundular ve karşı boykot düzenlemeye teşebbüs ettiler.⁵ 20 Mart 1933 tarihinde Vilna Yahudilerinin Almanlara karşı boykot ilân etmeleri bu hareketin başlangıç noktası oldu. Alman ürünlerini ve müesseselerini boykot etme teşebbüsü World Alliance for Combatting Antisemitism (Antisemitizmle Mücadele için Dünya Birliği), British Anti-War Council (İngiliz Savaş Karşısı Konseyi) gibi teşkilâtlar tarafından yürütüldü. Bu teşkilâtlar tüm dünyadaki Yahudilere seslenerek yaşamakta oldukları ülkelerde Alman ürünlerine ve müesseselerine karşı boykot düzenlemelerini istediler.⁶

Boykotun Türkiye'deki Yansımaları

Hitler'in Almanya'da başlattığı bu antisemit kampanya ve dünya Yahudiliğinin göstermiş olduğu tepki Türkiye'de yaşayan Yahudileri de etkiledi. *Cumhuriyet* gazetesi yazarlarından Abidin Daver kendi kişisel gözlemini şöyle nakletti:

"Geçen gün İstanbul'da iş gören, tanıdığı cebebi bir Yahudi bu mesele münasebetiyle sanki Hitler veya Göring benmişim gibi tehditkâr bir sesle yüzüme bağırarak diyordu ki: "Beyefendi Yahudiler Almanların zannettikleri gibi 1,5 milyon değildir, tam 35 milyonuz biz. Onlarla yalnız Alman Yahudileri değil bütün dünya Yahudileri harb edecektir. Elimizde öyle bir silah var ki Almanya'nın altını üstüne getirebilir."⁷

Amerika ve İngiltere başta olmak

üzere tüm dünyadaki Yahudi toplumlarının olaylar karşısında duydukları infiale ve uluslararası Yahudi teşkilâtlarının Alman müesseselerini boykot etme çağrısına İstanbul Yahudileri de katıldılar. Bu çağrıdan etkilenen İstanbul Yahudilerinin bir kesimi çağrıya cevap verip İstanbul'da yaşayan Almanlara karşı bir boykot ve gösteri yürüyüşü düzenlemeye karar verdiler; bu kararı da kendi aralarında ağızdan ağıza yaydılar. Bu kararın oluşmasında İstanbul'da yaşayan Aşkenaz Yahudileri etkili oldular. Boykot teşebbüsünde bulunan Yahudiler üç sayfalık bir beyannameyi daktiloda yazıp çoğalttılar. 30 Mart 1933 Cuma günü saat 12.00 ile 14.00

arası, özellikle Alman müesseselerine, bu müesseselerde çalışan Yahudilere, Alman Lisesi'nde okuyan Yahudi öğrencilere ve Yahudilerin yoğun bir şekilde yaşadıkları ve çalıştıkları Beyoğlu, Tünel, Yüksekaldırım, İstiklâl Caddesi ve benzeri semtlerde dağıttılar. Beyannamede Almanya'da meydana gelen antisemit olaylardan söz edilip Yahudiler antisemitlere karşı mücadele etmeye teşvik edildi. Küçük bir kâğıda yazılı bir diğer beyannamede ise şu çağrıda bulunuldu:

"Yahudi; seni öldürmek, seni boğmak isteyenlere karşı derhal uyan. Bulduğun müesseselerde yalnız senin paranı çekmek için çalışıyorlar. Seni istemiyorlar. Bu adamlara büyük milletinin büyük varlığını göster. Bu adamlarla teması kes. Asil Yahudi haydi ileri!"⁸ Bazı Leh Yahudileri tarafından Teutonia Alman Kulübü⁹ ile Alman Lisesi'nin önünde dağıtı-

Dr. Markus. (Kaynak: Tiryaki Ekim 1998)

lan ve Alman Lisesi'nde okuyan Yahudi öğrencilerin ailelerini hedef alan bir başka beyannamenin metni ise şöyle kaleme alındı:

"Yahudiler! Kendinizi göstereceğiniz zaman geldi. Almanya'da Museviler müthiş mezâlîme maruz kalmışlardır. Onları bu hale sokan bir millet teşkilâtı olan ve para almaktan başka gayesi olmayan bu müesseseden çocuklarınızı çekiniz ve bütün Alman müessese ve emteasına karşı burada olanca kuvvetinizle mukabil propagandaya geçiniz."¹⁰ Polis bu beyannameleri toplatarak Beyoğlu Kaymaklığı'na ve oradan da Beyoğlu Emniyet Müdürlüğü'ne götürdü.¹¹

Beyannameleri dağıtan Yahudi gençler 31 Mart Cumartesi günü sabah saat 09.00'da Taksim meydanında toplandıktan sonra Alman Konsoloslukuna yürüyüp konsolosluk önünde bir gösteri yapmayı da tasar-

ladılar. Bu harekete paralel olarak İstanbul'daki Yahudi tüccarları da Almanya'daki firmalara vermiş oldukları siparişleri durdurmaya başladılar.¹² Polise, Yahudilerin böyle bir gösteride bulunacaklarının ihbar edilmesi üzerine Yahudilerin yoğun bir şekilde yaşadıkları Şişhane Karakolu, Tünel, Yüksekaldırım, İstiklâl Caddesi, Ayaspaşa ve Alman Konsoloslugu etrafında önlemler alındı. Polise gelen bir diğer ihbarda ise, İstanbul'da yaşayan Alman cemaati içindeki NSDAP mensuplarının bir karşı gösteri ile cevap vermeye hazırlandıkları bildirildi. NSDAP üyesi veya sempati-zanı Almanlar Tünel'de toplandıktan sonra İstiklâl Caddesi'nde yürüyerek saat 10.00'da Alman Konsoloslugu'na gidip Yahudilerin bu muhtemel hareketlerine karşı önlemler almayı tasarladılar. Bunun üzerine polis 31 Mart günü öğleden evvel Almanları Galatasaray Polis Merkezi'ne davet edip onları orada saat 13.00'e kadar alıkoydu ve daha sonra serbest bıraktı. Bu tedbirlere rağmen aynı

gün saat 09.00'a doğru Taksim'e doğru Yahudilerden oluşmuş büyük bir kalabalığın gelmekte olduğu görüldü. Bunlar polis tarafından dağıtıldılar, yirmi üç Yahudinin ifadesi de birinci şube komiserlerinden Nureddin Bey tarafından alındı.¹³

Bu olaylar üzerine basın İstanbul'daki Alman ve Yahudi cemaatleri liderlerinin görüşlerine başvurdu. Aşkenaz cemaati hahambaşısı Dr. David Markus İstanbul Yahudilerinin Alman menşeli ürünleri boykot etmeyi düşünmediklerini belirtti.¹⁴ Alman konsolosu Markvold ise şöyle konuştu:

"İstanbul'daki Almanların Museviler aleyhine nümayiş yapacakları hakkındaki haberi okudum. Hitlercilerin böyle bir nümayiş yapacakları doğru değildir. Esasen buna sebep de yoktur; bu haberin hususi maksatla çıkarılmış olması muhtemeldir. Bu da bazı Musevilerin yapmağı tasavvur ettikleri nümayişleri mazur göstermektedir. Almanya'da Musevilere zulüm yapıldığına inanan bazı Musevilerin İstanbul'da nümayiş yapmak is-

tediklerini işittim. Türk zabıtası mutat olan tedbirleri ile meseleye müdahale etti ve bu müdahale tesirini gösterdi. Taksim meydanında yapılan bu toplantı, asayiş bir an için bile bozulmadan dağıtıldı. İstanbul Musevi münevverlerinin çoğu Almanya'daki Musevilerin vaziyetini anlamışlardır. Haham Dr. Markus Efendi bu sabah bana İstanbul Musevilerinin Alman mallarına boykotaj yapmayı düşünmediklerini söylemiştir. Ecnebi memleketlerde bulunan Musevilerin gösterecekleri dür-endişlik (ilerisini düşünmek, akıllılık - RNB) Almanya Musevilerinin menfaatına olduğunu bilmem söylemeğe lüzum var mı? Meselenin esası bazı siyasi ricalin sırf fırka menfaati namına, Musevileri kastetmiyerek yaptıkları propagandalardan çıkmıştır. Heyecan bugün sükunet bulmuştur. Biz burada onun geç kalmış olan akislerine şahit oluyoruz, ki bunlar da yerinde değildir."

Yahudi cemaati reisi Hanri Soriano da şöyle konuştu:

"Son zamanlarda Almanya'da vuku bulan hadiseler Musevi gençliğini pek haklı olarak heyecana düşürdü. Museviler tarihte birçok zulümlere maruz kalmışlardır. Bu sebeple aralarında sıkı bir tesanüt vardır. Mamafih bir hadise vuku bulmaması için hiç bir nümayiş yapılmamasını tavsiye ettim ve tavsiyem kabul edildi. Esasen bugünkü Alman ricalinin tuttukları yolun yanlışlığını ergeç anlayacaklarına kaniim. Alman Musevilerinin faaliyetinden her şubede istifade ediliyor."¹⁵

Gözaltına alınmış olan yirmi üç Yahudiden on beşi serbest bırakıldı, sekizinin ise izinsiz gösteri yapmaktan dolayı tutuklukları devam etti. Yahudilerin, taşa tutacakları söylenen Alman Konsoloslugu, Teutonia Alman Kulübü ile Alman Lisesi önleri-

- Haberin var mı Hayim; dün camlari, çerçeveleri kırmak için bezimkiler toplanacakti. Ama kimse yelmedi.
-Aramızda camcılar yeldi de ondan.. Be kuzum..

(Vakit 1 Nisan 1933)

ne polis nöbet noktaları konuldu. Daha sonra Almanya'da Yahudilere karşı yapılan boykotun durdurulduğu haberi üzerine Yahudiler biraz yatıştı. Hadiselerin bu şekilde gelişmesi üzerine İstanbul'da bulunan Dahiliye Vekili Şükrü Kaya 1 Nisan 1933 tarihinde Anadolu Ajansı'na verdiği demeçte şu açıklamada bulundu: "Böyle bir tasavvurdan haberdar olduk. Bu teşebbüslerin, ciddi ve akli başında insanların işi olabileceğini ummadık. Çünkü başka memleketlerdeki unsurlar veya partiler arasındaki münasebetler ve hâdiseler, Türk vatandaşları arasında fiili hiç bir akis uyandıramaz. Türk vatandaşlarına millî ve siyasî sahalardaki fiili hareketleri Türk hudutlarını aşamaz. Hiç bir memleketin dahili işlerine karışmamak ve hiç bir yabancıyı öz işlerimize karıştırmamak en esaslı prensibimizdir. Türkiye'de oturan yabancı misafirlerimiz Türklerin ve Türk kanunlarının sehabetkâr himayesindedirler. Misafirlerimizin kendi memleketlerindeki ırkî, siyasî ve içtimaî cereyanlara karşı hisleri ve fikirleri ne olursa olsun, onların fiili tezahürlerini ve nümayişlerini burada göstermelerine yalnız kanunlar ve beynelmilel mevzuat değil bilhassa kendi nezaket ve istirahatlarını muhafaza etmek endişeleri de mânidir".¹⁶

Görüşlerine başvuru yapan yetkililer kamuoyunu sakinleştirmeye çalıştılar. Nazilerin yerel temsilcisi Riener Almanya'da antisemitizm olmadığını, sadece komünist aleyhtarlığı mevcut olduğunu ve komünistlerin büyük bir kesiminin de Yahudi olmalarından ötürü bunun antisemitizm şeklinde kamuoyuna yansıdığını tekrarladı.¹⁷ Bir diğer demecinde ise "Biz misafir bulunduğumuz Türkiye'de siyasetle meşgul olmuyoruz. Geçen Cuma günü İstanbul'da Museviler tarafından bir nümayiş yapıldığından haberimiz yoktu. Ortada bizi alâkadar eden bir vaziyet yoktur"

dedi.¹⁸ Alman Lisesi müdürü öğrencilere hitaben yaptığı konuşmada Alman Lisesi'nin tamamıyla ilmî bir gaye ile çalıştığını, Almanya hakkında ileri sürülen iftiraların doğru olmadığını, bunların Alman düşmanları tarafından ileri sürüldüğünü, Almanların hiç bir zaman Yahudilere düşman olmadıklarını, Alman Lisesi yönetiminin de okulda eğitim gören Yahudi öğrencilerden bir

çoğuna okul ücretlerinde yapılmış olan indirimden diğer öğrencilere yapılmadığını bildirdi. İstanbul'da Almanlara karşı girişilen bu hareketin özellikle Alman uyruklu Yahudiler tarafından örgütlendiği de belirtildi.¹⁹ Bu olaylar sırasında yakasına Nazi simgesi olan gamalı haçı takmış olan bir Alman, İstanbul sokaklarında yürürken yakasındaki haçı sökmek isteyen bir Yahudinin saldırısına uğradı. Saldırıya uğrayan Almanın polise başvurması üzerine Yahudi yakalandı. Olayın Alman'ın iddia ettiği gibi cereyan etmediğini söyleyip itiraz eden dokuz Yahudi de karakola götürülerek ifadeleri alındı.²⁰

İstanbul Yahudilerinin boykot teşebbüslerini takiben Bursa Yahudileri de sinagogda yapılan bir âyini takiben Alman boykotundan zarar gören Alman Yahudileri için yardım toplamaya teşebbüs ettiler. Sinagogda bulunan Yahudilerin çoğu adlarını bu yardım listesine kaydettiler. Burada toplanan parayı kâfi görmeyen Yahu-

Şehrimizde nümayiş yapmak isteyenler ve sorguya çekilenler

Yahudiler dün sabah Taksimde toplanacak oldular, Hitler'ilerde, ama olmadı

Dün fatıhvacı edilenlerden Musevî Hıssal müdürü Dr. MARKOĞU

Alman Nasyonal Sosyalist fırkası lideri Hitlerin yalnız Almanya'daki değil bütün dünyadaki Yahudilere karşı büyük bir mücadele açması yüzünden İstanbul'da da evelki gün ve dün yazdığımız gibi iki büyük hâdiseye olmuştur.

Hâdisenin iç yüzü şudur:

Hitler bütün dünyada yaşayan Almanlara hitaben bir beyanname neşrederek 1 Nisan 1933 Cumartesi günü saat 10 buçukta bütün dünyadaki Almanların Yahudilere karşı umumî boykota iştirak etmesini bildirmiştir.

Bu beyanname üzerine merkezî Londrada bulunan "Yahudilerle mücadele edenlere karşı mücadele" (Devamı 3 sayıdadır)

1 Nisan 1933 tarihli Vakit gazetesinde boykot.

di gençleri aralarında oluşturdukları heyetler marifetiyle ev ev dolaşarak yardım toplamaya başladılar. Olaya el koyan emniyet güçlerinin sorgulaması sonucunda yardım toplayanlar itiraflarda bulundular. Toplanan yüzlerce lira tutarındaki parayı sahiplerine iade edeceklerini belirttiler. Bu kişiler hakkında da cemiyetler kanununa muhalefetten dolayı haklarında soruşturma başlatıldı.²¹

Türkiye'de yaşayan Alman uyruklu kişiler Türkiye Yahudilerine karşı bir kamuoyu oluşturma amacıyla, Türkiye Yahudilerinin Alman menşeli ürünlere karşı boykot düzenledikleri yolunda iddialar ileri sürdüler. Bu iddialar İstanbul Ticaret Odası'nın bir beyanıyla susturuldu. İstanbul Ticaret Odası, Alman menşeli ithal ürünlerin gümrüklenmelerinde meydana gelen gecikmelerin kişisel çıkarılardan kaynaklandığını ve birçok halde gümrükleme veya ödemelerdeki gecikmelerin kota sistemine bağlı ithalat rejiminden ileri geldiği-

ni ve Yahudi müesseselerin Alman menşeli ürünleri boykot etmeye yönelik bir güç birliği içinde olduklarına dair hiçbir işaret olmadığını beyan etti. Almanların, bu teşebbüsü, Yahudilere karşı entrikalar düzenleme amacıyla yaptıklarını ve hatta Alman menşeli ürünlerin Türkiye'ye ithallerinde Türkiye'deki Yahudi temsilcilerin çok etkili olduklarını belirtildi.²²

Olaylar karşısında Türk Basınının Tavrı

Almanya'da boykot şeklinde tezahür eden antisemitizm hakkında dö-

min Türk basını Almanları telin eder, Yahudileri savunur bir tavır takındı. Yunus Nadi bu antisemit tezahür karşısında hayretini şöyle ifade etti:

"Almanya'nın başına gelenlerin sebepleri Yahudilermiş gibi bu Yahudi aleyhtarlığını binnefis kendisine mal ederek icraata kalkıştı ve bu hareketin Almanya gibi şimdiye kadar Avrupa'nın en müterakki memleketlerinden biri sayılan bir diyarda vukuu hakikaten derin bir hayret uyardırılmış bulunmaktadır." Yazısına devam eden Yunus Nadi Almanların Yahudi kökenli Almanlara ait müesseselere karşı boykot ilân etmelerine

karşı düşüncelerini şöyle ifade etti:

"Avrupa'nın muhtelif memleketlerinde olduğu gibi Almanya'da dahi az çok Yahudi aleyhtarlığı bulunduğu bilmiyor değildik. Fakat Almanya gibi çok müterakki bir memleketin idaresi mes'uliyetini deruhte eden bir hükümetin bu Yahudi düşmanlığını sanki millî davaları halledecek bir mes'elemiş gibi kendisine siyasi bir düstur ittihaz etmiş ve onun fiiliyat ve icraatına da geçmiş bulunması cidden parmak ısırlarak şaşılacak işlerdendir.

Versay muahedesi'nin zulmü ve Almanya'nın bu yüzden uğradığı ıstırapın haklı derinliği bu sütunlarda her fırsat düştükçe fasılasız ifade ve izah olunmuştur. Fakat çocukça bir hareket olan Yahudi aleyhtarlığının son şekli ile Almanya me-

deniyet dünyası önünde kendisine haklı davasını kaybettirecek bir küçüklüğe düşmüş bulunuyor. Fransız orduları Almanya'yı baştan başa istilâ etselerdi Almanya gene bu kadar küçük düşmüş olamazdı.

Bu asırda Yahudi, Yahudi olarak değil, fakat insan olarak müdafaa edilecektir. Almanya bu yolda bir, iki adım daha atarsa bütün beşeriyeti kendi aleyhine dönmüş bulmak tehlikesine maruzdur."²³

Ahmet Şükrü (Esmet) ise başyazısında Yahudilerin tarih içinde neden sadece ticaret ve ödünç para verme işleriyle uğraştıklarını izah ettikten sonra Yahudilerin siyonizm ülküsü beslemeleri yerine yaşadıkları ve vatanı oldukları ülkelere asimile olmalarını tavsiye etti:

"Yahudilerin Avrupa'da gittikçe kuvvetleşen bu aleyhtarlığa karşı çareleri, Filistin'de bir yurt temin etmektir. Bir nevi Yahudi milliyetperverliği olan bu mefkûre harp sonunda tahakkuk etmekle beraber, bu Yahudilerin müşküllerini halletmiş değildir. Çünkü dünya Yahudileri Filistin gibi fakir ve dar bir muhite yerleşemiyorlar. Kudüs tahrip edileli aradan geçen 19 asır zarfında Yahudiler artık eski kaplarına sığamıyorlar. Binaenaleyh Yahudi meselesi Filistin'deki milliyetperverlik ile değil, diğer milletler için kaynaşma ile halledilecektir."²⁴

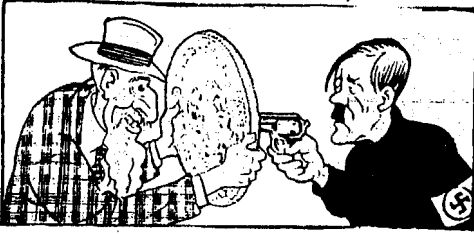
İstanbul Yahudilerinin Almanlara karşı girişmiş oldukları gösteriye sadece iki yazar değindi. Cevat Rifat Atilhan'ın 1933 yılının Nisan ayında yayımlamaya başladığı *İnkılâp* dergisinin ikinci sayısında yer alan imzasız bir yazıda Nazilerin siyaseti onaylandı, İstanbul Yahudilerinin bu boykot teşebbüsü de şöyle değerlendirildi:

"Almanya'da Yahudilere yapıldığı iddia olunan tazyiki bahane ederek Türkiye'deki Yahudiler de, cihan Yahudileri ile elbirliği olarak bir nümayişe teşebbüs ettiler. Bereket versin,

Hangisi Galip Gelecek ?

Paramı, yoksa silâh mı?

Almanlarla Yahudiler harbinin devamı

Hayl'm'in altını ve Hitler'in silâhı karşı karşıya!

Almanya cebir ve şiddetle, Yahudiler para ile müthiş mücadelede devam etmektedirler. Hangisi galebe edecek? İşte çok sayı dikkat mesele... Almanlar Yahudilerin aleyhlerindeki boykotajlarını bırakmaları için Yahudilere üç günlük mühlet vermişlerdi. Bu mühlet yarın saat onda bitiyor. Eğer propaganda bitmezse yarın saat onda Almanlar bütün şiddetle elindeki 3,5 milyon Ya-

Nevyorkta Yahudiler tarafından Almanlar aleyhine yapılan büyük bir nümayiş

hudinin dükkânı önünde, ticaret hanesinde boykotaj ilân edecekler, onlarla alış veriş keseceklerdir. Henüz bu müthiş harbin kimin lehine biteceği malûm değil. Fakat sanırız ki Hitlerin kurşunu sarı madene işlemeyecektir.

Yahudiler kaçıyor
VARŞOVA, 3 (A.A.) — Hususi bir tayyare Berlinden kaçan iki Yahudi yolcuyla Olkusz yakınına yere indirmiştir. Bunların yanında valizleri vardı. Pilot tekrar Almanya dönmüştür.

4 Nisan 1933 tarihli Vakıf gazetesi.

hükümetin himmetile bu hevesleri kursaklarında kaldı ve arzularını kuvveden fiile çıkarmaya muvaffak olamadılar.

Bundan birkaç sene evvel Filistin'in unsur aslisi olan Müslümanlarla Yahudiler arasında cereyan eden büyük hadiseler ve didişmeler üzerine yine dünyanın her tarafında bir Yahudi kıpırdanması ve protesto nümayişleri görüldüğü halde Türkiye'deki Yahudiler o defa teessürlerini ve hislerini açıktan açığa izhar etmeğe cesaret bulamamışlardı.²⁵

Bunun sebebi bizce çok basittir:

Harbi umümide Türk ordusu Filistin ve Sina cephelerinde ziyadesile meşgul bulunduğu sıralarda Filistin'e yerleşmiş ve orada Türk'ün sayesinde geniş bir refaha ve varlığa mal olmuş olan Yahudiler, gördükleri nimete ordumuz aleyhine casusluk etmek suretile mukabelede bulunmuşlardı. Memuldur ki Filistin hadiselerile alenen münasebettar olmayı nevima oradaki Yahudilerle alâkadar bulunmak manasına verdikleri için ihtiyatkâr hareket etmeği tercih etmişlerdi.

Fakat bu defa Almanya'daki hadiseleri vesile ederek maskelerini indirdiler ve bu memlekete lisanen, ahlâkan, harsan, maddeten ve manen yabancı olan Yahudiler dünya üzerinde ayrı bir varlığa ve başka bir teşkilâta bağlı olduklarını göstermiş oldular.

Türkiye'de yaşayan ve burada para kazanan insanların hangi din ve hangi milliyete mensup olurlarsa olsunlar, ayrı hissiyat ve ayrı teşkilâta bağlı olmalarını şiddetle ve nefretle takbih ederiz. Yahudiler iyice bilmediler ki bu memleket sayısız Türkün bol kanile elde edilmiş bir Türk vatanıdır ve biz bu vatani asırlardan beri fasılasız muharebelerde seller gibi Türk kanı dökmek suretile elde tutmaktayız."

Yazıda Yahudilere karşı antisemit suçlamalar sürdürüldü ve Yahudilere

ihbarda bulunularak yazıya son verildi: "Efendiler !

Eğer ayrı bir millete mensup iseniz yolunuz cehenneme kadar açıktır bu vatandan uzaklaşabilirsiniz. Türk muztarip iken; Türk, istilâcı kuvvetlerin işgalinde iken bize karşı ne bir tarafgirlik, ne bir teessür, ne de bir alâka görmedik. Bilâkis sizler Beyoğlu'nda itilâf kuvvetleriyle İzmir'de Yunanlılarla diz dize, kol kola idiniz. Bizze gök yüzündeki ay yıldızı göstererek artık bunları fimabat (bundan sonra) ancak semalarda görebileceğimizi söyleyen sizlerdiniz, bunları unutmuş değiliz. Siz de eğer unutturmak hüsnüniyeti varsa bundan sonra olsun biraz yidiğiniz ekmeğin, nail olduğunuz nimetin kadrü kıymetini bilmeniz lâzımdır."²⁶

İnkılâp dergisinde yayımlanan bir diğer yazıda ise yazar, Almanya'nın kendi Yahudi vatandaşlarına karşı takınmış olduğu tavrı alkışladı. Adolf Hitler'in bu siyasetinin haklı temellere dayandığını belirterek bu siyaseti övdü. Bayağı ve antisemit bir üslûpla Türk gençliğini Almanya'daki olayları örnek almaya davet etti. Yahudilerin Türkçe konuşmadıkları olgusunu öne sürerek okurları Yahudilere karşı tahrik etti ve yazısına şu çağrıyla son verdi:

"Ey aziz Türk genci: Aralarımızda yaşattığımız mahluklar işte bu tabiatadılar. Manevi, maddi, siyasi, içtimai bizi her noktada hergün daha fazla zehirleyen ve emen bu cemaata karşı öz milliyet duygularıyla, el birliği ile dinç ve imanlı olarak daima müteyakkız bulun!

Etrafına bir kere bak! Hiç bir Yahudi'nin bir Türk'ten beş dirhemlik bir şey aldığını görebilir misin? Halbuki biz buna mukabil ne yapıyoruz? Avuç dolusu paralarımızı bunlara atmıyor muyuz? Maddi ve manevî emile emile günün birinde esasen kurulmuş ve fakat sinsî duran ve meydana çıkmamış Yahudi saltanatı ile apaçık

karşılaşmalıyım. Bunun önüne geçmek zamanı çoktan gelmiş ve hatta geçmişir bile... Türk'ün mert hasletlerinin başında misafirperverlik gibi temiz ve asil duygularımızı başımızda dolaşan hayırsız kargalara yemlik olacak kadar ileri götürmeyelim. Onun için el birliğiyle millî, harsî, vatanî duygularımızı bir tek vicdan halinde hareket etmeliyiz."²⁷

Mehmet Asım (Us) ise *Vakit*'deki başyazısında İstanbul'da cereyan etmiş olan olaylara değindi ve fikrini şöyle beyan etti:

"Bu hadiseler karşısında bizim samimi düşüncemiz şudur: Türkiye'deki Yahudiler Almanya'da ırkdaşlarının maruz kaldığı muameleleri takib edebilirler. Orada mezalim gören Alman Yahudilerine karşı merbutiyet hisleri gösterebilirler. Hatta şu veya bu müessese ile ferdî olarak ticarî muamelelerini de kesebilirler. Fakat Türkiye'deki Yahudilerin Almanya'da cereyan eden hâdiselere karşı duyguları neden ibaret olursa olsun hareketlerine Türkiye ile Almanya'nın dostane münasebatını ihlâl edecek bir manzara veremezler. Her halde Türkiye'nin hariçteki millî menfaatlerini ihlal edemezler. Bunun gibi Türkiye'de bir ecnebî misafir sıfatı ile bulunan Almanlar da Hitler fırkasına ve taraftarlarına karşı merbut olabilirler. Fakat onların Hitlercilere gösterecekleri bu merbutiyet de Almanya'da cereyan eden dahili mücadeleleri Türkiye'ye nakledecek derecede ileri gidemez. Herkes bilmelidir ki, Türkiye'de bulunan Yahudiler Türkiye tabiyetindedir. Onlara hariçten gelecek herhangi şekilde bir zarar Türkler tarafından asla hoş görülmecek ve müsamaha edilmeyecektir."²⁸

Peyami Safa ise iki ayrı yazısında Yahudileri savundu ve Hitler'i telin etti. *Cumhuriyet*'te yayımlanan ilk yazısını şöyle bitirdi:

"Yahudi, milletler içinde en insan, çünkü en beynelmilel kavimdir. Her-

kesle beraberdir, fakat Hitler gibi cephesi dar ve sert bir adamın bu cephesiz insanlara düşmanlığı ne beğenilecek, ne de şaşılacak bir şeydir. Yalnız Alman başvekilinin bu ezelden beri sulhperver kavme karşı öfkesi, daha büyük düşmanlarına karşı geçiremediği dişlerinin çirkin ve aciz bir gıcirtısı gibi kulağımıza geliyor.

Azızım Hitler! Versay muahedesi-nin maddelerinde de bir Yahudi ha-yaleti görüyorsan aldanyorsun! Korkak ve cimri tanınan bu kavimden korkman ve onun malına boykot ilân

ctmen seni ondan daha korkak ve cimri tanıtılabilir ve bence bu onun için olduğu kadar senin için de yanlış bir şöhret olur. Bastübadelmevte uğramış bir İsa rolü yapma sana yakışmıyor. Asla unutma ki seni Versay'da çarpmıha gerenler Yahudiler değildir."29 Peyami Safa, *Yedi Gün* dergisindeki ikinci yazısında ise Yahudileri daha da ateşli bir şekilde savundu.³⁰

Cevat Rifat (Atılhan) Peyami Safa'nın *Yedi Gün*'de yayımlanan yazısına *İnkılâp* dergisinde sert bir şekilde cevap verdi: "*Yedi Gün* gazetesinin

beşinci sayısında Peyami Safa beyin kudretli kalemi ve tatlı uslubu maatteessüf, Türklüğe kendisini asla sevdirmemiş ve Türk'ün müşkül günlerinde fena imtihandan geçmiş olan Yahudiliği müdafaa için kullanılmıştır. (...) Aziz muharrir eğer bu nesli (yani Yahudileri - RNB) Babıâli caddelerinde ve yahut Beyoğlu sokaklarında görüp tanımış ise maalesef bunda da aldanmıştır.

Çünkü İstanbul'daki Yahudi, Berlin'deki gibi Alman, Paris'deki gibi Fransız ve İngiltere'deki gibi zahiri İn-

Yahudinin Suçu Ne?

Peyami Safa

"Pis Yahudi, korkak bezirgân, hain çifti, cimri musevi... Bu terkipler, adeta "yeşil salata, kırmızı turp, kuduz köpek, uyuz kedi" gibi meşhurdur!..

Bizde de:

- Kanında çiftlik mi var?

Suali 'ne kadar hainsin!' manasına

geldiği gibi "Yahudi misin be mubarek?" suali de para verirken elleri titreyenlerin cimriliklerine telmih sayılır.

Dünyanın bütün Yahudi hikâyeleri, pislik, cimrilik, ürkeklik, muziplik ve hainlik gibi en sefil tabiatları ve ihtisaslari bu kavme isnat eder.

Ben burada geçmişte muhakeme edecek değilim. Esasen tarih bana çok şey söylemez. Yalnız kendi gördüğüm dünyada, kendi müşahede hudutlarımın içinde kalan vâkıalara göre bir hüküm vermek icap ederse büsbütün başka bir manzara karşısında kaldığımı söylemeye mecburum. Ne buyurursunuz ki, bugünkü felsefenin ve ri-yaziyenin en büyük kafaları Yahudi'dir; bugünkü musikinin ve bir çok güzel san'at şubelerinin en önde gidenleri Yahudi'dir.

Almanya'da Hitler'in kırbaçladığı ve haşladığı Yahudiler mi haindirler? Almanya'da mallarına boykot ilân edilen Yahudiler mi para canlısıdır? Ge-

riye başımı çevirmek istemediğim için tarihteki Yahudi katliamlarından bahsetmek istemiyorum.

Her yerde itilen, sümrülen, ezilen hırpalanan, tartaklanan Yahudi'nin suçu nedir? Korkak değil, herkesi korkutan, cimri değil, malı elinden alınan, hain değil her devirde hiyanete uğrayan bu kavim, niçin umumî ve beşerî kinin hedefi olmaktan kurtulamamıştır? Çünkü Yahudi en "Beynelmilel" insan tipidir. Almanya'da Alman ve Fransa'da Fransız olarak iki Yahudi birbirile harp edebilir. Yirminci asır kafası, yalnız "millet" mefhumunu kavrayabiliyor, henüz "insanlık" mefhumunu idrak etmiş değildir. Bu, cemiyetle tabiatın kavgasıdır. Her yirminci asır adamı cemiyetin kendisine vurduğu milliyet damgasını beşerî hüviyetinin üstünde taşımak istiyor. Bunun için her milletin bünyesine intibak edecek kadar beynelmilel bir cümlele asabiyyeyi haiz olan Yahudiler, hiç bir milliyet çerçevesi içine sığamıyorlar. Dünya onlara soruyor: "Kimdensin?" ve "hepinizdenim!" cevabına tahammül etmiyor.

Milliyet ve beşeriyet duygularının çarpışmasına kurban giden Musevi, halbuki, en insanî kavmin oğludur. Fakat ne yaparsınız ki, her dilden konuşan, her telden saz çalan, her milletin yüzüne gülen bu cihanşümül insan tipi, içinde yaşadığımız azgın milliyet asrında her millete soğuk ve yabancı görünüyor.

Yahudi'nin suçu ne midir? Sadece insan olmaktan başka hiç bir şey değil!"

Yedi Gün, 12 Nisan 1933
Yıl 1, Sayı 5

Sıra: 1 - No. 5
FIATİ +10 KURUŞ
12 Nisan 1933

İPAREMANK
İstanbul, Ankara
Etiler, Beşiktaş
Etiler, Beşiktaş
Etiler, Beşiktaş

Yedi Gün
Sizin gazetesidir.
Onu çıkarmak için
çalışıyoruz. Lütfen
ve teşekkür.

ÇARŞAMBA GÖNLERİ ÇIKAR HERŞEYDEN DAHSEDER HAFTALIK HALK VE AİLE MECMUASI

Yahudinin Suçu Ne?..

Yatan: Peyami Safa

Pis yahudi, korkak bezirgân, hain çifti, cimri musevi... Bu terkipler, adeta "yeşil salata, kırmızı turp, kuduz köpek, uyuz kedi" gibi meşhurdur!..

Bizde de:
- Kanında çiftlik mi var?
Suall "ne kadar hainsin! .. manasına geldiği gibi "yahudi misin be mubarek? .. suali de para verirken elleri titreyenlerin cimriliklerine telmih sayılır.

Dünyanın bütün yahudi hikâyeleri, pislik, cimrilik, ürkeklik, muziplik ve hainlik gibi en sefil tabiatları ve ihtisaslari bu kavme isnat eder.

Ben burada geçmişte muhakeme edecek değilim. Esasen tarih bana çok şey söylemez. Yalnız kendi gördüğüm dünyada, kendi müşahede hudutlarımın içinde kalan vâkıalara göre bir hüküm vermek icap ederse büsbütün başka bir manzara karşısında kaldığımı söylemeye mecburum. Ne buyurursunuz ki, bugünkü felsefenin ve ri-yaziyenin en büyük kafaları Yahudi'dir; bugünkü musikinin ve bir çok güzel san'at şubelerinin en önde gidenleri Yahudi'dir.

Almanya'da Hitler'in kırbaçladığı ve haşladığı Yahudiler mi haindirler? Almanya'da mallarına boykot ilân edilen Yahudiler mi para canlısıdır? Ge-

Yahudi'nin suçu ne midir? Sadece insan olmaktan başka hiç bir şey değil!"

Okuyucularımıza
Dayanmıza ulaşabilen birçok okuyucularımızdan teşekkür ederiz. Bu günlerden gelen tebriklere için de burada sizde mehabeselerimize teşekkür ederiz.

Küçük Yahudi tipini yapan bir Türk ressamı. Araya rahatsızlık hissettiği bir Yahudi Yahudi'ye baktığı.

Milliyet ve beşeriyet duygularının çarpışmasına kurban giden musevi, halbuki, en insanî kavmin oğludur. Fakat ne yaparsınız ki, her dilden konuşan, her telden saz çalan, her milletin yüzüne gülen bu cihanşümül insan tipi, içinde yaşadığımız azgın milliyet asrında her millete soğuk ve yabancı görünüyor.

Yahudinin suçu ne midir? Sadece insan olmaktan başka hiç bir şey değil!"

Peyami Safa

gilizlik iddiasında bile değildir ve oralarda olduğu gibi Türkiye'deki Yahudi bizim lisanımızı bile konuşmuyor.

Türkiye'deki Yahudiler bunca arzuya, bunca tezahürlere ve bu kadar ısrarlara rağmen hâlâ koğuldıkları memleketin lisanını terennüm ediyorlar. Eğer içlerinde İspanyolcayı terketmiş olanlar varsa onlar da bunun yerine Türkçeyi kabul etmiş degillerdir. Pis ve bozuk bir Fransızca konuşuyorlar.

İstanbul'a gelen bir İspanyol operet trupunu candan, içten, hassas ve müteheyyiç alkışlayanlar Yahudilerdir. Ve işte bu Yahudiler mağazalarında, yazıhanelerinde, evlerinde bir Türk'e iş ve ekmek vermiyen, bir Türk dükânına girmeyi günah sayan ve hatta

sokakta bir Türk seyyar satıcısından alışveriş etmeği kendilerine millî bir suç edinen bir cemaattir.

Türk'ün misafirperverliğine ve Türk'ün cihanşumul necabetine bu kadar bigâne ve yabancı kalmış başka bir unsur yoktur.

Kanun, başka dil, başka din, başka kan ve başka mefkûre taşımalarına rağmen kendilerini Türklük ismile taltif etmiştir.

Fakat birçok ecnebi dostlarımızdan işittigimize göre kendilerine siz Türk müsünüz diye soranlara:

- Teessüf ederiz, bir Türk değil Yahudi'yiz diye mukabele eden bir cemaatı müdafaa etmek böyle yüksek bir kalem için büyük ve millî bir günahdır!"³¹

Olaylardan Çıkarılabilecek Sonuç

Cumhuriyetin ilk yılları bir ulus devlet inşa etme ve azınlıkları Türkleştirme gayretleriyle geçti. Böyle bir havanın hâkim olduğu bir ortamda, Türkiye Yahudilerinin gerek 1929 yılında Kudüs'teki Yahudi yerleşimcilerle karşı meydana gelmiş olan saldırılar ve gerekse Nazilerin Almanya'da Yahudilere karşı girişmiş oldukları boykot karşısında göstermiş oldukları tepki, ilk bakışta her ne kadar söz etmeye değmez ve önemsiz gözükse de, son derece öğreticidir. Bu tepkiler Tek Parti döneminin "tek dil - tek ülkü - tek hars" düsturuyla özetlenebilecek olan ve Türklük ülküsü

NOTLAR

- 1 **Son Posta**, 17, 28 ve 30 Mart 1933 ve **Cumhuriyet**, 29,30 ve 31 Mart 1933
- 2 "Kara Ev" 1931 yılının başında Nasyonal Sosyalist Partisinin genel merkezi olarak açılmış bulunan binadır. Yabancı araştırmacılar bu evi "Brown House", yani "Kahverengi Ev" olarak tanımladılar. (John Toland, **Adolf Hitler**, Ballantine Books, New York 1977, sh. 337)
- 3 "Şehrimizdeki Hitlerciler", **Son Posta**, 31 Mart 1933. Dr. Cemil Koçak da Riener'in Nazi Partisi'nin İstanbul'daki mahallî grup yöneticisi olduğunu teyid etmiştir ve Türkiye'deki Nazi örgütlenmesini ayrıntılı bir şekilde belgelemiştir. (Dr. Cemil Koçak, **Türk-Alman İlişkileri (1923-1939)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, sh. 177-179)
- 4 "Şehrimizdeki Hitlerciler". **Son Posta**, 31 Mart 1933. David Markus hakkında bir inceleme için bkz. Moşe Grosman, **Doktor Markus (1870-1944)**, As Matbaacılık, İstanbul 1992. Aşkenaz sözcüğü Kuzey Batı Avrupa'da Ren nehri kıyılarındaki ilk Yahudi yerleşim bölgesini kasteder. Bu deyim Alman Yahudilerini, Alman Yahudiliğini tanımlar. (**Encyclopaedia Judaica**, Ketter Publishing House Ltd., Kudüs 1972. Cilt 3, sh. 719-722)
- 5 **Cumhuriyet**, 26 Mart, 29 Mart 1933, 1 Nisan 1933 ve **Milliyet**, 30 Mart 1933, 1 Nisan 1933. Nazilerin 1 Nisan 1933 tarihinde uygulamaya başladıkları iktisadî boykot üzerinde bir inceleme için bkz. Avraham Barkai, **From Boycott to Annihilation. The Economic Struggle of German Jews 1933-1943**. University Press of England, 1989
- 6 **Encyclopaedia Judaica**. Ketter Publishing House Ltd. Kudüs 1972. Cilt 4, sh. 1279-1282

- 7 "Gott mit uns!", **Cumhuriyet**, 2 Nisan 1933. Yazı her ne kadar ınsaz ise de "Hem Nalina Hem Mihına" sütununda yayımlanmış olup bu sütunun yazarı da Abidin Daver idi. Abidin Daver yazıda imâ edilen silahın para olduğunu yazdı: "bu Musevi'nin imâ ettiği silah para idi ve para öyle mel'un bir şeydir ki, Allah'ı bilmem ama şeytan muhakkak ona sahip olanlarla beraberdir."
- 8 **Vakit**, 31 Mart 1933 ve 1 Nisan 1933 / **Akşam**, 1 Nisan 1933 / **Milliyet**, 1 Nisan 1933
- 9 Merkezi Tünel Galip Dede Caddesi'nde bulunan, 1847'de kurulmuş olan Alman kulübü. İstanbul'da bulunan Alemannia, Deutscher Ausflugsverein gibi diğer Alman dernekleri 1933'den itibaren Teutonia'ya bağlandı. 1939'da kulübün yönetim kurulu başkanı Deutsche Bank'ın İstanbul şubesi müdürlerinden Weidtmann'dı. 1944'e kadar Teutonia İstanbul'da Alman Nazilerinin toplantılar yaptığı bir yer halindeydi. Toplantıda Nazi Partisi'nin toplantıları serbestçe düzenlenmekte, toplantı ve törenler sırasında Nazi bayrakları, simgeleri ve üniformaları giyilmekteydi. (**Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, Tarih Vakfı, İstanbul 1994, C.7, sh. 259 ve Dr. Cemil Kocak, **a.g.e.**, sh. 177-179)
- 10 **Akşam**, 1 Nisan 1933, **Milliyet**, 2 Nisan 1933 ve **Vakit**, 2 Nisan 1933
- 11 "İstanbul'da hadise yok!", **Cumhuriyet**, 2 Nisan 1933
- 12 **Vakit**, 31 Mart 1933 ve 1 Nisan 1933 / **Akşam**, 1 Nisan 1933 / **Milliyet**, 1 Nisan 1933
- 13 **Akşam**, 1 Nisan 1933, **Milliyet**, 2 Nisan 1933 ve **Vakit**, 2 Nisan 1933
- 14 **Akşam**, 1 Nisan 1933 ve **Milliyet**, 2 Nisan 1933

- 15 "Almanya'daki boykotaj bir gün devam etti", **Milliyet**, 2 Nisan 1933
- 16 "Musevilerin Nümayişi" **Akşam**, 3 Nisan 1933 / "Dahiliye Vekilinin söyledikleri", **Halkıymeti Milliyet**, 2 Nisan 1933
- 17 **Cumhuriyet**, 1 Nisan 1933
- 18 "Mesele yok!", **Milliyet**, 3 Nisan 1933
- 19 **Cumhuriyet**, 2 Nisan 1933. Alman Lisesi müdürünün bu beyanı tüm gerçekleri yansıtmaktan uzaktır. NSDAP'ın iktidara gelişi İstanbul'daki Alman cemaatini ve Alman Lisesi yönetimini de etkiledi. Almanya dışında görev yapacak öğretmenlerin ve dolayısıyla İstanbul'daki Alman Lisesi'ndeki öğretmenlerin nasyonal sosyalist zihniyete uygun kişiler arasından seçilmesine özen gösterildi. Alman Lisesi öğretmenlerinden Yahudi asıllı Dr. Julius Stern 1933-1936 yılları arasında okulda görev yaptı. Alman konsolosluğuna çağrılıp kendisinden Hitler'e sadakat yemininde bulunması istenildiğinde görevinden istifa etti. (**125 Jahre Deutsche Schule, Istanbul Festschrift**, İstanbul 1993, sh. 118-124 ve 136). Alman Lisesi'nde okuyan İstanbullu Yahudi öğrenciler de 1933 yılından itibaren arkadaşları tarafından tecrit edilmeye ve dışlanmaya başladılar. (**A.g.e.**, sh. 130-132)
- 20 "Almanya'daki boykotaj bir gün devam etti", **Milliyet**, 2 Nisan 1933 ve "İstanbul'da hadise yok!", **Cumhuriyet**, 2 Nisan 1933
- 21 "Bursa Yahudileri", **Milliyet**, 11 Mayıs 1933
- 22 "Nazi intrigues in Turkey", **The Jewish Chronicle**, 8 Eylül 1933, sh. 26-27
- 23 Yunus Nadi, "Yahudi aleyhtarlığının en şiddetli şekli", **Cumhuriyet**, 31 Mart 1933. Yunus Nadi'nin "Versay muahedesi" diye atıfta bulunduğu antlaşma Birinci Dünya Savaşı'na

ve kültürü dışında azınlıkların kendi aslı kültürlerine yer tanımadan azınlıkları Türkleştirme siyasetinin, Yahudiler söz konusu olduğunda, amacına pek ulaşmadığının ipuçlarıdır. Bu siyaset Yahudiler arasında Türkçenin yaygınlaşması, Türk ad ve soyadlarının alınmasıyla şekli olarak başarıya ulaştı. "Tek ülkü" ve "tek hars" şiarlarının Yahudilerin zihinlerine teneffüz etmeyerek başarıya ulaşmamış olması ise pek şaşırtıcı olmamalıdır.

Tek Parti dönemi gibi kısa sayılabilecek bir zaman dilimi içinde yüz yıllar boyunca süregelen, Yahudi ortak kültür ve belleğinde sarsılmaz bir yer etmiş ve dualarda "Gelecek yıl Kudüs'te buluşalım" cümlesiyle ifade

bulan "Eretz İsrail"e yani İsrail topraklarına duyulan sevgi ve özlemi, başka bir deyimle siyonizmi, bir anda zihinlerden silip onun yerine Türk ülküsü ve kültürünün hemen ikame edilebileceğini tasavvur etmek yanıltıcı oldu.

Nitekim özellikle Yahudi halkının genç kesimi arasında siyonizm ülküsü ve evrensel Yahudi ailesinin bir parçası olma hissi canlılığını korudu. Bunun en canlı örneği de Tek Parti döneminin otoriter havası içinde dahi İstanbul Yahudilerinin Nazi boykotuna karşı alenen tepki göstermiş olmalarıdır.

1933 yılının Nisan ayında yayına başlayan *İnkılâp* dergisinin bu boykot teşebbüsünü bahane ederek gençliği

Yahudilere karşı tahrik eden yayınları resmî makamlar tarafından dikkate alınmadı. Bu olaydan bir yıl sonra müsebbipler arasında *İnkılâp* dergisinin de bulunduğu, Trakya'da Yahudi yerleşim merkezlerine karşı kıyım ve yağma amacını güden olaylar meydana geldi.³² Bundan hemen sonra Trakya olaylarının itici etkisiyle birlikte siyonizm ülküsüne gönül vermiş Türkiyeli Yahudi gençler ve aileler Filistin'e göç etmeye başladılar. Bu göç, İsrail devletinin 14 Mayıs 1948 tarihinde bağımsızlığını ilân etmesinden ve Arap-Yahudi savaşının sona ermesinden sonra da kitlesel bir hal aldı ve Türkiye Yahudi nüfusunun yaklaşık üçte ikisi İsrail'e göç etti.³³

son veren ve Almanya ile müttefik ve ortak devletler arasında 28 Haziran 1919 tarihinde imzalanmış olan antlaşmadır. Versailles antlaşması, bunu 1939'a kadar bir Diktat olarak kabul eden ve doğusunda çizilen sınırı ve Polonya Dantzig kordonunun kurulmasını kabul etmeyi hep reddeden Almanya tarafından hiç bir zaman benimsenmedi. (**Büyük Larousse**, Gelişim Yayınları A.Ş., 1986, Cilt 20, sh. 12175)

24 Ahmet Şükrü, "Yahudi aleyhtarlığı", **Milliyet**, 2 Nisan 1933

25 Atılhan'ın burada atıfda bulunduğu olay 23-29 Ağustos 1929 tarihleri arasında Kudüs ve Hebron'da yerleşik Araplar ve Yahudiler arasında meydana gelen şiddetli silahlı çatışmalar sonucunda Yahudi yerleşimcilerin öldürülmeleri ve yaralanmalarıyla sonuçlanan olaydır. Bu olaylarda Hebron'da yaşayan 67 genç, yaşlı ve çocuk Yahudi katledildi. Olaylar karşısında başta Amerika'daki Yahudiler olmak üzere dünya Yahudiliği olayı telin etti, protesto telgrafı yolladı, Filistin Yahudilerine maddi yardımlarda bulundu. Yahudi gönüllüler de Filistin'e gittiler. (**Cumhuriyet**, 2 Eylül 1929 ve **Son Saat**, 2 Eylül 1929). **İnkılâp** dergisinin Kudüs'te meydana gelen olaylar karşısında Türkiye Yahudilerinin sessiz kalmış olduklarını ileri sürmesi tam anlamıyla doğru değildir. Filistin'deki olaylarda ölen Yahudilerin anısına İstanbul sinagoglarında bir anma töreni düzenlendi ve tüm sinagoglar doldu. Törene katılanların çoğu dualar okunurken ağladılar. ("Synagogues in Constantinople crowded with weeping Jews", **JTA bülteni**, 5 Eylül 1929, sh. 9). Bu gelişmeler karşısında Yahudilerin önce İstanbul Kulübü'nde gizlice toplanıp Filistin'de öldürülen Yahudiler için Avrupa'ya protesto telgrafı çekilmesi ve Filistin Yahudileri için yardım parası toplanması konularını tartıştıkları, çoğunluk elde

edilemediği için ertesi gün Hahambaşı Haim Becerano nezaretinde Hahamhane'de bir kez daha toplanacağı ileri sürüldü. Hahambaşılık bu yardımın gizlice toplanması, ve bu meyanda Türkiye'de yayımlanan Yahudi gazetelerinde de bu konuda haber yazılmaması kararı aldı. Bu haber üzerine Becerano böyle bir olayın vâki olmadığını kesin bir dille ifade etti. Bu haberin gazetelerde yer alması üzerine İstanbul Yahudileri oldukça müteessir oldular ve haberi basına kimin sızdırdığı konusunda araştırmaya başladılar. (**Son Saat**, 3 Eylül 1929). Haim Becerano **Milliyet** gazetesine vermiş olduğu bir diğer beyanatta "Filistin Yahudileri için yardım kampanyası açmadık. Bu konuda bir tek kuruluş topluyoruz. Türkiye'nin sınırları dışında meydana gelen olaylar için tamamiyle ilgisiziz. Filistin'de meydana gelen olaylar için hissettığım duygular sadece sempati duygularıdır" dedi. ("Turkish Jews are not interested in Palestine events", **JTA bülteni**, 21 Eylül 1929, sh. 10). Londra'da yayımlanan **The Jewish Chronicle** Hahambaşı'nın bu beyanatını son derece üzücü ve hayal kırıcı buldu. Yahudilerin Türkiye'ye karşı duydukları sadakati tekrar tekrar beyan etmelerine ve dünya Yahudiliğinden kendilerini tecrit etmelerine rağmen Türk basınının antisemit bir tavır takındığını ve her fırsatta Yahudilere sataşmayı ihmal etmediğini yazdı. ("Wretched position of Turkish Jews", **The Jewish Chronicle**, 25 Ekim 1929, sh. 20-21). Her ne kadar Hahambaşı bu haberi tekzip etiyse de **Son Saat** daha ileri bir tarihte İstanbul Yahudilerinin Filistin Yahudilerine para yardımında bulunmak için bir balo düzenlediklerini ve balonun tüm gelirinin Filistin'deki Siyonist Komitesi'ne gönderildiğini anlattığını yazdı. (**Son Saat**, 7 Ekim 1929).

26 "Yahudiler kıpırdandı", **İnkılâp**, Mayıs 1933, sayı 2, sh. 3-4. Cevat Rifat Atilhan hakkında bir araştırma için bkz. Rifat N. Bali, "Yaşam

öyküsü, yayımları ve düşünce dünyası ile Cevat Rifat Atilhan I ve II", **Tarih ve Toplum**, Temmuz ve Ağustos 1998, sayı 175 ve 176, sh. 15-24 ve 21-30

27 Osman Oğlu Lemi, "Hadiseler karşısında Türk gençliği uyan Almanya'dan alınacak dersler", **İnkılâp**, Mayıs 1933, sayı 2, sh. 2-3.

28 Mehmet Asım, "Almanya ile Yahudilik âleminin çarpışması", **Vakit**, 2 Nisan 1933

29 Peyami Safa, "Serseri Yahudi", **Cumhuriyet**, 3 Nisan 1933

30 Peyami Safa, "Yahudinin suçu ne?", **Yedi Gün**, yıl 1, sayı 5, 12 Nisan 1933, sh. 1

31 Cevat Rifat "Bir Yahudi müdafili ve ilk defa Türkiye'de vukua gelmiş bir hal", **İnkılâp**, sayı 2, Mayıs 1933, sh. 5-6

32 Bu konuda bkz. Halûk Karabatak, "1934 Trakya olayları ve Yahudiler", **Tarih ve Toplum**, Şubat 1996, sayı 146, sh. 4-16 / Oral Onur, "Trakya Olayları hakkında", **Tarih ve Toplum**, Mayıs 1996, sayı 149, sh. 3-4 / Avner Levi, "1934 Trakya Yahudileri Olayı: Alınmayan Ders", **Tarih ve Toplum**, Temmuz 1996, sayı 151, sh. 10-17 / Zafer Toprak, "1934 Trakya Olaylarında hükümetin ve CHF'nin sorumluluğu", **Toplumsal Tarih**, Ekim 1996, sayı 34, sh. 19-25 / Ayhan Aktar, "Trakya Yahudi Olaylarını "doğru" yorumlamak", **Tarih ve Toplum**, Kasım 1996, sayı 155, sh. 45-56 / "Trakya Yahudileri tarih basınında", **Gazetepazarı**, 26 Ocak 1997, sh. 55 / Oral Onur "Trakya Olayları hakkında" **Tarih ve Toplum** Mayıs 1996 sayı 149 sh.3-4

33 İsrail'e göç edip yerleşen Türkiyeli Yahudiler üzerinde bir inceleme için bkz. Walter Weiker, **The Unseen Israelis The Jews from Turkey in Israel**, University Press of America, 1988